

اثر تعدیل‌کنندگی معاملات با اشخاص وابسته بر رابطه بین تخصص حسابداری در صنعت با تاخیر در گزارش حسابداری مستقل

اعظم ولی‌زاده لاریجانی^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۰۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۱۱

چکیده

به موقع بودن صورت‌های مالی یکی از ویژگی‌هایی است که مربوط بودن آن را به صورت قابل توجهی تحت تاثیر قرار می‌دهد و اهمیت زیادی برای سرمایه‌گذاران و دیگر استفاده‌کنندگان دارد. این مشخصه ارتباط نزدیکی با تاخیر در گزارش حسابداری مستقل دارد. بنابراین تاخیر در گزارش حسابداری مستقل می‌تواند بر محتوای اطلاعاتی صورت‌های مالی اثرگذار باشد. عوامل متعددی بر تاخیر گزارش حسابداری مستقل اثر دارد. در این تحقیق رابطه بین تخصص حسابداری در صنعت با تاخیر در گزارش حسابداری مستقل و نیز اثر تعدیل‌کنندگی معاملات با اشخاص وابسته بر رابطه مذکور مورد بررسی قرار گرفته است.

جامعه آماری این تحقیق شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰ می‌باشد. فرضیه‌های این تحقیق با استفاده از رگرسیون خطی مورد آزمون قرار گرفته است.

نتایج این تحقیق نشان داد که بین تخصص حسابداری در صنعت با تاخیر در گزارش حسابداری مستقل رابطه منفی معنی‌داری وجود دارد. همچنین معاملات با اشخاص وابسته رابطه منفی بین تخصص حسابداری در صنعت با تاخیر در گزارش حسابداری مستقل را تضعیف می‌کند.

واژه‌های کلیدی: تخصص حسابداری در صنعت، تاخیر در گزارش حسابداری مستقل، معاملات با اشخاص وابسته.

۱ گروه حسابداری، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی، دانشگاه الزهرا (س)، تهران، ایران. (نویسنده مسئول). a.valizadeh@alzahra.ac.ir

۱- مقدمه

صورت‌های مالی تصویری از وضعیت مالی و عملکرد شرکت را برای سهامداران و سایر استفاده‌کنندگان فراهم می‌کند. به موقع بودن انتشار گزارش‌های مالی شرکت نقش قابل توجهی بر بازار سهام آن، مربوط بودن ارزش گزارش‌های مالی و مفید بودن آن‌ها برای انجام تصمیم‌گیری دارد. همچنین موقع بودن صورت‌های مالی وابستگی قابل توجهی به تاخیر گزارش حسابرس مستقل دارد. به طور کلی حد فاصل زمانی بین تاریخ پایان سال مالی شرکت تا زمان آماده شدن صورت‌های مالی حسابرسی شده را به عنوان تأخیر در گزارش حسابرسی قلمداد می‌کنند. حسابرس مستقل شرکت مسئولیت‌های مختلفی را در قبال صاحبکار می‌پذیرد که از جمله آن‌ها می‌توان به تکمیل موقع گزارش حسابرسی شده اشاره کرد. براساس ضوابط و مقررات کشورهای مختلف، حداکثر فاصله زمانی بین پایان سال مالی شرکت‌ها و تاریخ انتشار صورت‌های مالی حسابرسی شده، مشخص می‌باشد (فارومی و همکاران، ۲۰۲۳). در این خصوص در کشور ایران هم ضوابطی در نظر گرفته شده است. مطابق با بند ۱ ماده ۷ دستورالعمل اجرایی افشای اطلاعات شرکت‌های ثبت شده نزد سازمان بورس و اوراق بهادار، ناشران می‌بایست صورت‌های مالی سالانه حسابرسی شده شرکت اصلی و تلفیقی گروه را حداکثر ۱۰ روز قبل از برگزاری مجمع عمومی عادی و حداکثر ۴ ماه پس از پایان سالی مالی تهیه و افشا نمایند.

موضوع به موقع بودن گزارش‌های مالی در ادبیات حسابداری از اهمیت قابل ملاحظه‌ای برخوردار است. مطابق با فصل ۳ مفاهیم نظری گزارشگری مالی استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی، به موقع بودن به معنای آن است که اطلاعات، زمانی در دسترس تصمیم‌گیرندگان قرار گیرد که قابلیت اثرگذاری بر تصمیمات آن‌ها را داشته باشد. به طور کلی، اطلاعات هرچه قدیمی‌تر باشد، سودمندی کمتری دارد. همچنین براساس مفاهیم نظری گزارشگری مالی استانداردهای حسابداری ایران، هرگاه تاخیری نابجا در گزارش اطلاعات رخ دهد، اطلاعات ممکن است خصوصیت مربوط بودن خود را از دست بدهد. ممکن است لازم شود که مدیریت نوعی موازنه بین مزیت‌های نسبی "گزارشگری به موقع" و "ارائه اطلاعات قابل اتکا" برقرار کند. برای ارائه به موقع اطلاعات، اغلب ممکن است لازم شود قبل از مشخص شدن همه جنبه‌های یک معامله یا رویداد، اطلاعات موجود گزارش شود که این از قابلیت اتکای آن می‌کاهد. به عکس، هرگاه به منظور مشخص شدن همه جنبه‌های مزبور، گزارشگری با تاخیر انجام گردد، اطلاعات ممکن است کاملاً قابل اتکا شود، لیکن برای استفاده‌کنندگانی که باید طی این مدت تصمیماتی اتخاذ کنند، بی‌فایده شود.

ارائه اطلاعات قابل اتکا و به موقع به سرمایه‌گذاران جهت ایجاد سطح معقولی از اطمینان در بین آن‌ها ضروری است و شرکت می‌بایست اطلاعات و صورت‌های مالی خود را پس از پایان سال مالی و در اسرع وقت منتشر نماید. گزارشگری مالی به موقع به میزان قابل توجهی به تهیه و تنظیم صورت‌های مالی توسط مدیریت، انعکاس صورت‌های مالی حسابرسی نشده به حسابرسان و مدت زمان مربوط به انجام کار حسابرسی و تکمیل گزارش حسابرس مستقل بستگی دارد (احمد و همکاران، ۲۰۱۶). تاخیر در گزارش حسابرسی بر به موقع بودن اطلاعات حسابداری مالی و حساسیت بازار به انتشار چنین اطلاعاتی تاکنون نظرات بسیاری از محققین و

فعالان بازار را به خود جلب کرده است. موضوع به موقع بودن گزارشگری مالی یکی از مباحث مهم در بازارهای سرمایه است که در نبود آن اعتماد سرمایه‌گذاران به بازار خدشه‌دار شده و به تبع آن رفتار بازار در زمان انتشار این اطلاعات تحت تأثیر قرار می‌گیرد (دائو و فام، ۲۰۱۴). سرمایه‌گذاران در بازار سرمایه در موارد قابل توجهی برای انجام تحلیل‌های بنیادین خود از گزارش‌ها و صورت‌های مالی حسابرسی شده شرکت‌ها استفاده می‌کنند. اظهارنظر حسابرسان مستقل در خصوص صورت‌های مالی به اعتبار این گزارش‌ها می‌افزاید و هدف آن فراهم کردن اطلاعات لازم در جهت ارزیابی عملکرد شرکت و توانمندی آن در سودآوری است. ارائه چنین اطلاعات سودمندی به بازار سرمایه منجر به حفظ بیشتر منافع سرمایه‌گذاران شده و طبیعتاً موجبات تخصیص بهینه منابع مالی را در بازار فراهم می‌کند (نعمتی و همکاران، ۱۳۹۹). از آن‌جا که گزارش حسابرسی شامل اظهارنظر حسابرس نسبت به قابل اعتماد بودن صورت‌های مالی است، سرمایه‌گذاران ترجیح می‌دهند مدت زمان تأخیر در صدور گزارش حسابرسی کمتر باشد؛ چرا که هرچه آن‌ها زودتر نظرات حسابرس را در اختیار داشته باشند، با سرعت بیشتری می‌توانند در ترجیحات سرمایه‌گذاری خود بازنگری کنند (حبیب و بیان، ۲۰۱۱). اهمیت انتشار به موقع اطلاعات برای سرمایه‌گذاران به اندازه‌ای است که آن‌ها چنین اطلاعاتی را به عنوان ابزاری در جهت کاهش یا حذف عدم تقارن اطلاعاتی در نظر گرفته و تأخیر در انتشار آن را به عنوان اخبار بد شرکت تلقی می‌کنند و بنابراین انتشار با تأخیر گزارش‌های مالی منجر به بازده‌های غیرعادی منفی می‌گردد (اشتون و همکاران، ۱۹۸۷).

تحقیقات انجام شده در این حوزه عمدتاً به عوامل اثرگذار بر تأخیر گزارش حسابرسی پرداخته و نشان داده‌اند که مدت زمان تأخیر در گزارش حسابرس به عوامل مرتبط با شرکت (مانند اندازه، صنعت، پیچیدگی‌های مربوط به شرکت‌های فرعی، شرایط مالی صاحبکار، وجود اقلام غیرمترقبه و غیره) و عوامل مرتبط با حسابرس (مانند حجم کار حسابرس، تجربه و تخصص کارکنان حسابرسی، انگیزه حسابرسان به منظور انجام به موقع کار، دوره تصدی حسابرس و غیره) بستگی دارد (بامبر و همکاران، ۱۹۹۳؛ کنکل و پاین، ۲۰۰۱؛ بن و همکاران، ۲۰۰۶) و درک مناسبی از این عوامل بینش لازم را در زمینه کارایی حسابرسی فراهم می‌کند. نتیجه این تحقیقات از اهمیت قابل توجهی برای مدیران، مقررات‌گذاران، حسابرسان و تدوین‌کنندگان استانداردها برخوردار است و این گروه‌ها می‌توانند از نتایج این تحقیقات برای بهبود درک خود از دلایل بروز تأخیر گزارش حسابرسی مستقل و کاربردهای آن در جوانب مختلف بهره‌مند شوند (بادوی و الی، ۲۰۱۸). در این بین یکی از عوامل مهم اثرگذار بر تأخیر گزارش حسابرسی مستقل تخصص صنعت حسابرسان است.

حسابرسان متخصص صنعت از دانش مختص یک صنعت خاص بهره‌مند بوده و درک جامع‌تری از ویژگی‌های آن دارند. در ادبیات حسابرسی، یکی از فاکتورهای ارزیابی کیفیت سود تخصص حسابرس در صنعت می‌باشد. در این خصوص دیفاند و همکاران در سال ۲۰۰۷ بیان کردند که تخصص صنعت منجر به افزایش کیفیت حسابرسی می‌گردد. برای محاسبه تخصص در صنعت دو رویکرد سهم بازار و پرتفوی موسسه

حسابرسی استفاده می‌شود. در رویکرد سهم بازار، موسسه حسابرسی زمانی متخصص در صنعت محسوب می‌شود که توانسته است از بین رقبا سهم بازار بیشتری به خود اختصاص دهد. در رویکرد پرتفوی، برای محاسبه تخصص در صنعت به توزیع خدمات حسابرسی در صنایع مختلف در هر موسسه حسابرسی توجه می‌شود. صنایعی که بیشترین حجم صاحبکاران موسسه حسابرسی به آن تعلق دارد، صنایعی است که موسسه حسابرسی نسبت به آن شناخت و دانش قابل توجهی کسب کرده است و در آن تخصص دارد (نیدال، ۲۰۲۰). به نظر می‌رسد هرچه حسابرس تبحر بیشتری در یک صنعت داشته باشد با سرعت و کیفیت بالاتری می‌تواند کار حسابرسی را انجام داده و گزارش حسابرس مستقل را ارائه نماید (فارومی و همکاران، ۲۰۲۳). براساس تحقیقات انجام شده در این حوزه، موسسات حسابرسی متخصص در یک صنعت با انجام سرمایه‌گذاری‌های لازم در زمینه‌های تکنولوژی، امکانات فیزیکی، کارکنان و سیستم‌های کنترلی سازمانی کیفیت حسابرسی خود را در آن صنعت بهبود بخشیده‌اند (کریشن، ۲۰۰۳؛ کوون و همکاران، ۲۰۰۷) و با توجه به دانش حسابرسان متخصص در یک صنعت، انتظار بر آن است که آن‌ها نسبت به سایر همکاران خود فرایند حسابرسی و تهیه گزارش حسابرس مستقل را در بازه زمانی کوتاه‌تر انجام دهند (نیدل، ۲۰۲۰). علاوه بر این، حسابرسان متخصص با توجه به تجربیات خود دارای ایده‌ها و نظرات سازنده‌ای هستند که می‌تواند در مواجهه با رویدادهای مختلفی که شرکت با آن‌ها مواجه می‌شود، مورد استفاده قرار گرفته و در نهایت منجر به ایجاد ارزش افزوده برای شرکت گردد (علوی طبری، ۲۰۱۳). تخصص حسابرس در صنعت عملاً به معنای داشتن دانش خاص در آن صنعت است که می‌تواند موجب بهبود درک حسابرسان از عملیات و ریسک‌های صاحبکار گردد (کند، ۲۰۰۸). مطابق با نتایج تحقیقات گذشته حسابرسان متخصص در صنعت توانایی بیشتر در کشف خطاهای صورت‌های مالی دارند. همچنین آن‌ها به دلیل دسترسی بیشتر به تکنولوژی، امکانات فیزیکی، و سیستم‌های مدیریت منابع انسانی و سازمانی، از کارایی حسابرسی بیشتر و در نتیجه کیفیت حسابرسی بالاتر برخوردارند. با توجه به مراتب فوق، مسئله اول این تحقیق این است که آیا بین تخصص حسابرس در صنعت با تاخیر در گزارش حسابرسی مستقل رابطه معنی‌داری وجود دارد. به عبارت دقیق‌تر، آیا تخصص حسابرس در صنعت می‌تواند موجب کاهش بااهمیت تأخیر در گزارش حسابرس مستقل گردد.

موضوع قابل بحث دیگر در این تحقیق مربوط به معاملات با اشخاص وابسته و اثرات آن بر تاخیر گزارش حسابرس مستقل می‌باشد. اگرچه معاملات با اشخاص وابسته در روال عادی عملیات شرکت گریزناپذیر و در بسیاری موارد سودمند است، اما متأسفانه این معاملات می‌تواند از سوی مدیران مورد سوء استفاده قرار گیرد؛ به نحوی که آن‌ها از طریق این‌گونه معاملات منافع شخصی خود را به ضرر سایر سهامداران افزایش می‌دهند (واعظ و همکاران، ۱۳۹۵).

معاملات شرکت با اشخاص وابسته همواره این دغدغه را برای سهامداران و سایر ذی‌نفعان ایجاد کرده است که این معاملات بر مبنای قیمتی غیرمنصفانه انجام شده باشد که این موضوع این‌گونه معاملات را پیچیده‌تر می‌کند. معاملات با اشخاص وابسته می‌تواند موجب ضرر و زیان سهامداران خرد شده و سهامداران

کنترلی معمولاً از این گونه معاملات به عنوان ابزاری جهت انتقال منابع شرکت به نفع خود استفاده می‌کنند. تجربیات عملی در کشورهای مختلف نشان داده است که بسیاری از تقلب‌های حسابداری با استفاده از مهم بودن معاملات با اشخاص وابسته انجام شده و این درحالی است که قانون انجام چنین معاملاتی را ممنوع نمی‌کند. در واقع این معاملات به عنوان معاملات عادی در خلال کسب و کار شرکت و در بین گروه‌های تجاری انجام می‌شود و بعضاً می‌تواند موجب تخصیص بهینه منابع شرکت نیز گردد و لذا قانون انجام چنین معاملاتی را منع نمی‌کند (رشید و هاوالدار، ۲۰۲۱). پیچیدگی و ابهامات مربوط به معاملات با اشخاص وابسته از یک سو و فرصتی که به طور بالقوه می‌تواند برای سوء استفاده مدیران فراهم کند از سوی دیگر، می‌تواند موجب شود که حسابرسان در زمان انجام کار حسابرسی و ارائه گزارش حسابرس مستقل تمرکز ویژه‌ای بر آن داشته باشند و با دقت نظر بیشتری آن را مورد بررسی قرار دهند. این امر می‌تواند در نهایت موجب افزایش تأخیر گزارش حسابرسی مستقل گردد. لازم به ذکر است، زمانی که حسابرس مستقل شرکت تخصص بیشتری داشته باشد، با دانش، تجربه و تخصص بیشتر خود می‌تواند بررسی‌های دقیق‌تری در خصوص معاملات با اشخاص وابسته داشته باشد و لذا مدت زمان لازم جهت ارائه گزارش حسابرسی (تأخیر در گزارش حسابرسی مستقل) بیشتر می‌گردد (مونیک و هاریماون، ۲۰۲۲).

با توجه به مراتب فوق، مسئله دوم این تحقیق بررسی اثر تعاملی معاملات با اشخاص وابسته و تخصص حسابرس مستقل بر تأخیر گزارش حسابرسی است. به عبارت دیگر، در این تحقیق بررسی می‌شود که آیا معاملات با اشخاص وابسته رابطه منفی بین تخصص حسابرس مستقل با تأخیر گزارش حسابرسی مستقل را تضعیف می‌کند.

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

۲-۱- تأخیر در گزارش حسابرسی مستقل

تأخیر گزارش حسابرس مستقل به دلیل اثر منفی که بر مربوط بودن اطلاعات صورت‌های مالی دارد، موجب بروز دیدگاه منفی در مورد شرکت در بین استفاده‌کنندگان از اطلاعات و صورت‌های مالی می‌گردد (ویدورث و لمبرت، ۲۰۱۴). تأخیر در گزارشگری مالی و انتشار صورت‌های مالی اثربخشی آن را کاهش می‌دهد (روسمین و ایوانز، ۲۰۱۷). صورت‌های مالی که به دلیل عدم انتشار به موقع خاصیت مربوط بودن و اثربخش بودن خود را از دست داده‌اند، موجب عدم اطمینان در زمان تصمیم‌گیری‌ها خواهد شد (دائو و فام، ۲۰۱۴). تأخیر در گزارش حسابرسی مستقل فاکتور بااهمیتی برای شرکت‌ها، سرمایه‌گذاران، مقررات‌گذاران و حسابرسان مستقل تلقی می‌شود و اعتقاد بر این است که می‌تواند بر به موقع بودن گزارشگری مالی و در نتیجه بر عدم اطمینان نسبت به اطلاعات حسابداری اثرگذار باشد. ارائه دیر هنگام صورت‌های مالی عملاً مربوط بودن آن‌ها را مخدوش می‌کند (بیات و علی‌احمدی، ۱۳۹۳). به عنوان مثال، گیولی و پالمون (۱۹۸۲) اعتقاد دارند که افزایش در تأخیر در گزارش حسابرسی مستقل منجر به کاهش محتوای اطلاعاتی صورت‌های مالی می‌گردد. چمبرز و

پنمن (۱۹۸۴) شواهدی را یافتند مبنی بر این که بین تاخیر در گزارش حسابرسی شرکت‌های کوچکی که حاوی اخبار خوب هستند با واکنش بازار به قیمت سهام آن‌ها رابطه منفی وجود دارد. با در نظر گرفتن اهمیت نقش تاخیر در گزارش حسابرسی مستقل، مطالعات مختلفی به بررسی عوامل اثرگذار بر این موضوع پرداختند. اشتون و همکاران (۱۹۸۹) با بررسی ۴۶۵ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تورنتو برای سال‌های ۱۹۷۷ تا ۱۹۸۲ به آزمون عوامل موثر بر تاخیر گزارش حسابرس پرداختند و به این نتیجه رسیدند که تاخیر گزارش حسابرسی در شرکت‌های کوچکتر، شرکت‌های فعال در صنعت خدمات مالی و شرکت‌های دارای اقلام غیرمترقبه، بیشتر است. بامبر و همکاران (۱۹۹۳) نشان دادند که میزان کار حسابرسی، انگیزه‌های حسابرسان در خصوص آماده کردن به موقع گزارش و ساختار موسسه حسابرسی مهم‌ترین عوامل اثرگذار بر تاخیر گزارش حسابرس می‌باشند. همچنین افزایش انگیزه شرکت در تهیه به موقع گزارشات منجر به کاهش تاخیر گزارش حسابرس می‌گردد. کنکل و پایون (۲۰۰۱) نشان دادند که عواملی مانند تلاش‌های فزاینده حسابرسی، وجود مشکلات مالیاتی و تجربه کم کارکنان منجر به طولانی‌تر شدن تاخیر در گزارش حسابرسی گردد. آن‌ها همچنین نشان دادند که ارائه همزمان خدمات مشاوره‌ای و خدمات حسابرسی می‌تواند موجب کاهش تاخیر گزارش حسابرسی گردد. بن و همکاران (۲۰۰۶) تحقیق پیمایشی در بین شرکای حسابرسی کشور آمریکا انجام داده و نشان دادند که تاخیر در گزارش حسابرسی مستقل به دلیل کمبود منابع انسانی کافی، کاهش نخواهد یافت. آن‌ها معتقد بودند که به منظور کاهش قابل توجه مدت زمان تهیه گزارش حسابرسی می‌بایست مهارت حسابرسان بهبود یابد. بزرگ اصل و همکاران (۱۳۹۷) با بررسی شرکت‌های بورس تهران طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ نشان دادند که بین ویژگی‌های اندازه موسسه حسابرسی، نوع اظهارنظر حسابرس، ریسک گزارش‌دهی، تعداد بندهای گزارش حسابرسی و اندازه هیئت‌مدیره با تاخیر گزارش حسابرسی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. همچنین بین تمرکز مالکیت و تخصص اعضای کمیته حسابسی با تاخیر در گزارش حسابرسی رابطه منفی و معنی‌داری مشاهده شده است.

۲-۲- تخصص حسابرس و تاخیر در گزارش حسابرسی مستقل

مسئله نمایندگی بین سهامداران و مدیران شرکت منجر به استخدام حسابرسانی شده است که خدمات اطمینان‌بخشی مستقلی در خصوص انطباق صورت‌های مالی با اصول پذیرفته شده، به سرمایه‌گذاران ارائه کنند (واتز و زیرمن، ۱۹۸۳). وقوع رخدادها و تقلب‌هایی مانند انرون و نقشی که حسابرسان آن‌ها در این رویداد ایفا کردند، سرمایه‌گذاران و سایر ذی‌نفعان را بر آن داشته است که از خدمات حسابرسان باکیفیت برای حسابرسی صورت‌های مالی شرکت‌ها استفاده کنند (حمیدیان و همکاران، ۱۳۹۷). یکی از معیارهای کیفیت حسابرسی که حسابرسان باکیفیت را از سایر رقبای خود متمایز می‌کند میزان تخصص آن‌ها در صنعت است. حسابرسان متخصص صنعت با انجام هزینه‌های آموزشی جهت کسب تبحر در یک صنعت خاص می‌توانند صرفه جویی‌های ناشی از مقیاس ایجاد کنند (میهو و ویلکینز، ۲۰۰۳). انگیزه موسسات حسابرسی برای متخصص شدن در یک

صنعت در درجه اول این است که بتوانند درک قابل ملاحظه‌ای از کسب و کار صاحبکار به دست آورند که این موضوع در استانداردهای حسابرسی در سطح دنیا نیز مورد تاکید قرار گرفته است. به عنوان مثال موسسه حسابرسی کی پی ام جی (KPMG) بیان کرده است: "کسب دانش در یک صنعت خاص باعث می‌شود که موسسه حسابرسی موضوعات خاص مرتبط به کسب و کار صاحبکار را به نحو مناسب‌تری درک کرده و پاسخ سریع به همراه توصیه‌های شفاف و عملی در خصوص آن به شرکت ارائه کند. حسابرسان متخصص در صنعت تجربه محلی و جهانی خود را در کنار آخرین دانش فنی و صنعت استفاده می‌کنند تا به صاحبکاران در دستیابی به عملکردی پایدار کمک نمایند". همچنین موسسه حسابرسی پی دبلیو سی (PWC) عنوان کرده است که عمیق بودن تخصص صنعت حسابرسان ویژگی‌ای است که صاحبکاران آن را بسیار ارزشمند تلقی می‌کنند و بنابراین حسابرسان می‌بایست منابع قابل توجهی برای کسب این تخصص صرف نمایند.

تاکنون تحقیقات بسیار زیادی در خصوص تأثیر تخصص حسابرسان در صنعت بر معیارهای مختلف کیفیت گزارشگری مالی انجام شده که مویده اثر تخصص صنعت حسابرسان بر کاهش اقلام تعهدی اختیاری (کریشنان، ۲۰۰۳؛ ولوری، ۲۰۰۳؛ کوون، ۲۰۰۷)، محافظه‌کاری بیشتر (کریشنان، ۲۰۰۵)، کاهش مدیریت سود (پاین، ۲۰۰۸)، بهبود کیفیت افشا (دان و میهو، ۲۰۰۴)، افزایش قابلیت پیش‌بینی سود (بن و همکاران، ۲۰۰۸)، کاهش میزان تجدید ارائه‌های اثرگذار بر سود (رومنوس و همکاران، ۲۰۰۸) و افزایش ضریب واکنش به سود (کوون و همکاران، ۲۰۰۷) بوده است. یکی از شاخص‌های مهم کیفیت گزارشگری مالی به موقع بودن آن است که وابستگی قابل توجهی به تاخیر در گزارش حسابرسان مستقل دارد. به عبارت دیگر، به نظر می‌رسد که تاخیر در گزارش حسابرسان می‌تواند تحت تأثیر تخصص حسابرسان در صنعت باشد؛ چرا که حسابرسان متخصص به دلیل تسلطی که بر موضوعات و مباحث شرکت دارند، می‌توانند در مدت زمان کوتاه‌تری کار حسابرسی شرکت را انجام دهند. علاوه بر این، حسابرسان متخصص به دلیل دانش خاصی که از صنعت شرکت دارند، با احتمال بیشتری می‌توانند موضوعات حسابداری پیچیده شرکت را حل کرده و گزارش حسابرسی مستقل را نسبت به سایر حسابرسان غیرمتخصص با سرعت بیشتری تهیه می‌کنند (حبیب و بوجیان، ۲۰۱۱).

تئوری منحنی یادگیری بیان می‌کند که کاری که به صورت مکرر انجام شود می‌تواند با سرعت بیشتری صورت پذیرد؛ چرا که فرد به فعالیت‌ها و ابزارهای مرتبط با آن عادت می‌کند و هرچه بیشتر آن را انجام دهد، با سرعت بیشتری می‌تواند آن را کامل کند. به همین ترتیب، حسابرسان متخصص در یک صنعت می‌توانند کار حسابرسی صاحبکاری که در آن صنعت خاص فعالیت می‌کند با سرعت بیشتری انجام دهند؛ چرا که نسبت به ریسک‌ها و فرایندهای آن صنعت و شرکت تسلط کافی دارند (مونیک و هاریمائوان، ۲۰۲۲). حسابرسان متخصص صلاحیت بیشتری در انجام حسابرسی و ارائه گزارش با کیفیت حسابرسی دارند (دیفاند و ژنگ، ۲۰۱۴). آن‌ها می‌توانند با سرعت بالاتری به درک و شناخت کافی از مسائل و موضوعات مرتبط با صاحبکار دست یابند (حبیب و بوجیان، ۲۰۱۱) و این درک سریع موجب انجام کار حسابرسی با کارایی بیشتری می‌گردد.

(هوآنگ و همکاران، ۲۰۱۵). هرچه حسابرسان با کارایی بیشتری کار حسابرسی خود را انجام دهند، تاخیر در گزارش حسابرسی مستقل کمتر خواهد شد (مونیک و هاریموان، ۲۰۲۲).

پس از وقوع تقلب‌ها و فسادهای حسابداری در سال ۲۰۰۰ و مشاهدات مربوط به کاهش کیفیت حسابرسی، تقاضای فزاینده‌ای برای استفاده از حسابرسان باکیفیت از سوی جامعه به‌وجود آمد (دان و میهو، ۲۰۰۴). در این بین حسابرسان نیز تلاش کردند تا با کمک افراد متخصص صنعت بخش‌های مختلف خود را تجدید ساختار کرده و کارایی حسابرسی و کیفیت حسابرسی را بهبود بخشند که این امر موجب متمایز شدن موسسه حسابرسی در بین رقبای دیگر می‌گردد (گرین، ۲۰۰۸).

تاکنون تحقیقات محدودی به بررسی اثر تخصص صنعت حسابرس بر تاخیر گزارش حسابرسی پرداخته‌اند. حبیب و بویجان (۲۰۱۱) از دو معیار برای اندازه‌گیری تخصص صنعت استفاده نموده و دریافتند شرکت‌هایی که بوسیله متخصصین صنعت حسابرسی می‌شوند با تاخیر کمتری در گزارش حسابرسی مواجه خواهند شد. دائو و فام (۲۰۱۴) رابطه بین دوره تصدی موسسه حسابرسی با تاخیر در گزارش حسابرسی و نیز اثر تخصص صنعت بر این رابطه را در بین سال‌های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۰ بررسی نموده و نشان دادند که بین دوره تصدی موسسه حسابرسی با تاخیر در گزارش حسابرس رابطه منفی وجود دارد. همچنین تخصص حسابرس بر این رابطه اثر بااهمیتی دارد. بادوی و الی (۲۰۱۸) با بررسی اطلاعات شرکت‌های بورس اوراق بهادار کشور مصر طی سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۶ نشان دادند که بین تخصص حسابرس در صنعت با تاخیر در گزارش حسابرسی رابطه منفی معنی‌داری وجود دارد. همچنین نتایج این تحقیق نشان داد که هرچه میزان موضع‌گیری حسابرس به عنوان گزارش مشروط بیشتر باشد، تاخیر در گزارش حسابرسی طولانی‌تر خواهد شد. دومونگان و آوینپویا (۲۰۲۲)، اثر تخصص صنعت حسابرس را بر رابطه بین دوره تصدی موسسه حسابرسی و تاخیر گزارش حسابرسی را در بین شرکت‌های بورس غنا بررسی کردند و نشان دادند که بین دوره تصدی حسابرس با تاخیر در گزارش حسابرسی رابطه منفی معنی‌داری وجود دارد. همچنین آن‌ها ادعا کردند که تخصص حسابرس در صنعت رابطه مذکور را تحت تأثیر قرار نمی‌دهد. فارومی و همکاران (۲۰۲۳) نیز اثرات کمیته‌های حسابرسی، حسابرسان متخصص صنعت و دوره تصدی حسابرسان را بر تاخیر گزارش حسابرسی بررسی نمودند. جامعه آماری آن‌ها شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اندونزی طی سال‌های ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۰ بود. نتایج تحقیق آن‌ها نشان داده است که کمیته حسابرسی و تخصص حسابرس در صنعت به ترتیب اثرات منفی و مثبت بااهمیتی بر تاخیر گزارش حسابرسی دارد. همچنین بین دوره تصدی حسابرس با تاخیر گزارش حسابرسی رابطه بااهمیتی مشاهده نکردند.

در بین تحقیقات داخلی، نعمتی و همکاران (۱۴۰۰) عوامل اثرگذار بر تاخیر گزارش حسابرسی را در بین شرکت‌های پذیرفته شده در بورس تهران در بازه زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۷ بررسی نموده و نشان دادند که بین اندازه شرکت، اندازه موسسه حسابرسی، دوره تصدی و حق‌الزحمه حسابرس با تاخیر در گزارش حسابرسی رابطه منفی بااهمیت و بین دوگانگی وظیفه مدیرعامل، مالکیت سهامداران نهادی، تمرکز مالکیت، وجود کمیته

حسابرسی و ضعف کنترل‌های داخلی با تأخیر گزارش حسابرسان رابطه مثبت بااهمیتی وجود دارد. خانی و همکاران (۲۰۲۰)، نقش تعدیلگری تخصص حسابرسان را بر رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و تأخیر در گزارش حسابرسان، بررسی کردند. شرکت‌های مورد بررسی آن‌ها شرکت‌های بورس تهران در بازه زمانی ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۷ بود. نتایج این تحقیق نشان داده است که تخصص حسابرسان در صنعت اثر منفی معنی‌داری بر رابطه بین استقلال و اندازه کمیته حسابرسی با تأخیر در گزارش حسابرسان دارد. صفری گرایلی (۱۳۹۶) با بررسی نمونه‌ای از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس تهران در سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۳ نشان دادند که تأخیر غیرعادی گزارش حسابرسان می‌تواند منجر به افزایش احتمال تجدید ارائه صورت‌های مالی شرکت گردد. همچنین آن‌ها نشان دادند که وابستگی اقتصادی حسابرسان به صاحبکار احتمال تجدید ارائه را تشدید می‌کند؛ این در حالی است که تخصص حسابرسان تأثیری بر این موضوع ندارد. با توجه به مطالب فوق فرضیه اول این تحقیق به شرح زیر می‌باشد:

فرضیه اول: بین تخصص حسابرسان در صنعت با تأخیر در گزارش حسابرسان مستقل رابطه منفی معنی‌داری وجود دارد.

۲-۳- اثر تعاملی معاملات با اشخاص وابسته و تخصص حسابرسان بر تأخیر گزارش حسابرسان

مطابق با دستورالعمل الزامات افشای اطلاعات و تصویب معاملات اشخاص وابسته ناشران بورسی و فرابورسی مصوب مورخ ۱۳۹۰/۱۰/۰۳ هیئت‌مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار، اشخاص وابسته عبارتند از:

- اشخاص وابسته ذکر شده در بند ۶ استاندارد حسابداری شماره ۱۲؛
- اشخاصی که حداقل ۱۰٪ از سهام ناشر را به طور مستقیم و غیرمستقیم در اختیار دارند؛
- شرکتی که مدیران فعلی آن در ۲ سال اخیر عضو هیئت‌مدیره یا مدیرعامل ناشر بوده‌اند؛
- شرکتی که مدیران ۲ سال اخیر آن در حال حاضر عضو هیئت‌مدیره یا مدیرعامل ناشر باشند؛
- اشخاص دارای روابط خاص با ناشر، مانند تعاونی کارکنان، صندوق‌های بازنشستگی و ... (اعم از آن که توسط ناشر کنترل شوند یا خیر) و همچنین شرکت‌های تحت کنترل آن‌ها؛
- مشارکت خاص مربوط به اشخاص کنترل‌کننده یا دارای نفوذ قابل ملاحظه در ناشر؛
- مدیران ارشد اجرایی همانند معاونان مدیرعامل، مدیران اجرایی ناشر مانند مدیر مالی، مدیر پروژه‌ها، مدیر منابع انسانی؛
- هر مشتری و یا هر تأمین‌کننده مواد اولیه ناشر که بر تصمیم‌گیری مدیران نفوذ داشته باشد و یا تصمیمات آن‌ها تحت نفوذ ناشر باشد و بتواند تصمیمات پیرامون معاملات را تحت تأثیر قرار دهد. همچنین در صورتی که حداقل ۳۰٪ از درآمد عملیاتی ناشر در طی دوره، از یک مشتری کسب گردد و یا حداقل ۳۰٪ از خرید ناشر در طی دوره از یک تأمین‌کننده مواد اولیه انجام گردد، مشمول این تعریف خواهد شد.

براساس ماده ۳ دستورالعمل فوق، معاملات با اشخاص وابسته باید به تفکیک هر گروه معامله و با شرح مناسب افشا شود و از عبارات کلی دریافت، پرداخت، خرید، فروش و اجاره استفاده نشود. همچنین مطابق با ماده ۴ آن، حداقل اطلاعاتی که در مورد اشخاص وابسته و معاملات آن‌ها باید افشا شود به شرح زیر است:

- نوع وابستگی شخص وابسته با ناشر؛
- مبلغ و موضوع معاملات انجام شده طی دوره به تفکیک هر شخص وابسته؛
- مانده حساب‌های فیما بین، نحوه تسویه و نرخ سود تضمین شده (حتی اگر معامله‌ای در طی دوره با شخص وابسته مزبور انجام نشده باشد)؛
- ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول طی دوره ناشی از معاملات با اشخاص وابسته؛
- میزان بازپرداخت یا دریافت اقساط وام‌های مرتبط با اشخاص وابسته؛
- انتقال منابع و تعهدات (دارایی‌ها و بدهی‌ها) بین اشخاص وابسته؛
- جزئیات هرگونه تضمین ارائه شده توسط ناشر به نفع هر یک از اشخاص وابسته و بالعکس؛
- تعهدات سرمایه‌ای ناشر به اشخاص وابسته (یا به سایرین، از طرف اشخاص وابسته) و بالعکس؛
- نحوه تعیین قیمت (نظریه کارشناس رسمی، استعلام بها، برگزاری مناقصه یا مزایده و ...) و ارزش منصفانه معاملات؛
- سود (زیان) ناشی از معاملات با اشخاص وابسته به تفکیک معاملات انجام شده با هر یک؛
- اقلام مقایسه‌ای سال قبل، شامل مانده حساب، سود (زیان) معامله.

به طور کلی در مورد معاملات با اشخاص وابسته دو دیدگاه وجود دارد. در دیدگاه اول این‌گونه بیان شده است که معاملات با اشخاص وابسته کارایی شرکت را افزایش می‌دهد؛ چرا که در این معاملات هزینه معامله به حداقل خود و ارزش شرکت (خانا و پالپوس، ۲۰۰۰)، عملکرد شرکت (فیسمن و وانگ، ۲۰۱۰؛ رینگارت و توماس، ۲۰۱۲) و تخصیص بهینه منابع داخلی و بازده دارایی‌ها (گی و همکاران، ۲۰۱۰) به حداکثر خود می‌رسد. دیدگاه دوم اذعان می‌دارد که معاملات با اشخاص وابسته ریسک‌های بیشتری برای شرکت به همراه دارد و همین امر موجب کاهش ارزش شرکت (دارایی و داودخانی) افزایش حق‌الزحمه حسابرسی و موضع‌گیری حسابرس در این خصوص می‌شود (حبیب و همکاران، ۲۰۱۵؛ فانگ و همکاران، ۲۰۱۸). این دیدگاه‌های متناقض در تحقیقات انجام شده در حوزه حقوق سهامداران خرد نیز مشاهده شده است و منجر به یافته‌های متفاوتی در خصوص معاملات با اشخاص وابسته (کارایی در مقابل تضاد منافع) گردیده است. شواهد نشان می‌دهد که در بسیاری از تقلب‌های کشف شده توسط کمیسیون بورس اوراق بهادار آمریکا، ابزار استفاده شده معاملات با اشخاص وابسته بوده است (رشید و همکاران، ۲۰۲۱). از سوی دیگر تحقیقات زیادی نشان داده‌اند که معاملات با اشخاص وابسته یکی از رایج‌ترین ابزارهای مورد استفاده در تقلب‌های شرکتی است و از این‌رو، این معاملات ریسک حسابرسی را نیز افزایش می‌دهد.

الهاماری و همکاران، ۲۰۱۸) نشان دادند که حق‌الزحمه حسابرسی برای شرکت‌هایی که دارای معاملات با اشخاص وابسته هستند بالاتر است. همچنین حبیب و محمدی (۲۰۱۸) رابطه بین روابط سیاسی شرکت با تاخیر گزارش حسابرسی و اثر معاملات با اشخاص وابسته بر این رابطه را بررسی کردند. آن‌ها نشان دادند که تاخیر در گزارش حسابرسی در صورت بالا بودن روابط سیاسی شرکت کمتر می‌باشد. اما زمانی که این شرکت‌ها دارای معاملات با اشخاص وابسته (از نوع عملیاتی یا تامین مالی) باشند، مدت زمان تاخیر بیشتر می‌گردد. رشید و همکاران (۲۰۲۱)، رابطه بین معاملات با اشخاص وابسته و ریسک حسابرسی را در بین شرکت‌های هندی طی دوره زمانی ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۸ بررسی کرده و نشان دادند که معاملات با اشخاص وابسته ریسک حسابرسی و در نتیجه حق‌الزحمه حسابرسان مستقل را افزایش داده است. مونیک و هارای (۲۰۲۲) رابطه تخصص حسابرس در صنعت با تاخیر گزارش حسابرسی و نیز اثر معاملات بر اشخاص وابسته بر این رابطه را در بین شرکت‌های بورس اندونزی طی سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۷ بررسی نمودند. نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد که بین تخصص حسابرس با تاخیر گزارش حسابرسی رابطه منفی وجود دارد. همچنین آن‌ها اذعان داشتند که معاملات با اشخاص وابسته این رابطه را تضعیف می‌کند.

صالحی و همکاران (۱۳۹۹) به بررسی نقش تعدیلی معاملات با اشخاص وابسته بر رابطه بین ارتباطات سیاسی و تاخیر در گزارش حسابرسی در بین شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بین سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۵ پرداخته و نشان دادند که ارتباطات سیاسی منجر به افزایش تاخیر در گزارش حسابرسی می‌شود. معاملات با اشخاص وابسته نیز تاخیر در گزارش حسابرس را افزایش داده و همچنین منجر به تقویب ارتباط بین ارتباطات سیاسی و تاخیر در گزارش حسابرسی شده است. واعظ و همکاران (۱۳۹۵) به بررسی تأثیر تخصص حسابرس بر رابطه بین معاملات با اشخاص وابسته و حق‌الزحمه حسابرسی در بین شرکت‌های بورس تهران طی سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۴ پرداختند. نتایج این تحقیق نشان داده است که بین معاملات با اشخاص وابسته با حق‌الزحمه حسابرسی رابطه مثبت معناداری وجود دارد. همچنین تخصص حسابرس رابطه بین معاملات با اشخاص وابسته و حق‌الزحمه حسابرسی را تضعیف می‌نماید.

با توجه به مطالب فوق، به نظر می‌رسد که معاملات با اشخاص وابسته یکی از عواملی است که می‌تواند ریسک‌های مترتب بر شرکت را افزایش می‌دهد و احتمال موضع‌گیری حسابرس را در پی داشته باشد. همچنین با عنایت به این که حسابرس متخصص صنعت درک بیشتری از ریسک‌های کسب و کار شرکت و عملیات آن دارد، می‌تواند توجه و تمرکز بیشتری بر معاملات با اشخاص وابسته به ویژه آن دسته از معاملاتی که خطرات قابل توجهی برای شرکت دارند، داشته باشد. از این‌رو، احتمال دارد شرکت‌هایی که توسط حسابرسان متخصص صنعت حسابرسی می‌شوند و دارای معاملات با اشخاص وابسته هستند، تاخیر گزارش حسابرسی بیشتری را تجربه کنند. از این‌رو، فرضیه دوم این تحقیق به شرح زیر تدوین شده است:

فرضیه دوم: معاملات با اشخاص وابسته رابطه منفی بین تخصص حسابرس در صنعت با تاخیر گزارش حسابرسی مستقل را تضعیف می‌کند.

۳- روش‌شناسی پژوهش

این تحقیق در طبقه تحقیقات کاربردی قرار می‌گیرد زیرا هدف آن یافتن راه‌حل برای مشکلات موجود و شرایط فعلی است. معمولاً برای انجام این نوع تحقیق از داده‌های ثانویه استفاده می‌شود. در این تحقیق، محقق به توصیف چگونگی موضوع موردنظر می‌پردازد؛ بنابراین از نوع تحقیقات توصیفی به شمار می‌آید. همچنین پژوهش حاضر را می‌توان یک تحقیق همبستگی نیز دانست؛ چراکه به بررسی رابطه بین متغیرها و توضیح آن‌ها می‌پردازد. به طور کلی برای انجام هر پژوهش به دو نوع اطلاعات بخش کتابخانه‌ای و بخش تجربی نیاز هست؛ در این پژوهش به منظور جمع‌آوری اطلاعات کتابخانه‌ای و تجربی به ترتیب از کتب، مجلات و مقالات تخصصی فارسی و انگلیسی، صورت‌های مالی، یادداشتهای توضیحی و همچنین بانک‌های اطلاعاتی موجود نظیر ره‌آورد نوین، سامانه اطلاع‌رسانی ناشران (کدال) و سایت اینترنتی بورس اوراق بهادار استفاده شده است. در پایان لازم به ذکر است که نرم‌افزار مورد استفاده برای آزمون کلیه مدل‌های این تحقیق اکسل و ایوبوز نسخه ۱۰ می‌باشد.

۳-۱- جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری این تحقیق، کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران برای سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰ می‌باشد. انتخاب نمونه از بین شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار با استفاده از معیارهای زیر انجام شد: شرکت در بخش واسطه‌گری مالی، بانک، بیمه و لیزینگ فعالیت نداشته باشد؛ در دوره مورد مطالعه تغییر سال مالی نداده باشد؛ و زیان‌ده نباشد. لازم به ذکر است که معیارهای ۲ و ۳ فوق تنها در مورد سال-شرکت‌هایی که در آن تغییر سال مالی و یا زیان خالص مشاهده شد، اعمال شده و موجب حذف کامل شرکت از نمونه تحقیق نگردیده است. در نهایت تعداد ۳،۱۰۲ مشاهده در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفت.

۳-۲- مدل‌ها و متغیرهای پژوهش

برای آزمون فرضیه‌های اول و دوم این تحقیق به ترتیب از مدل‌های ۱ و ۲ به شرح زیر استفاده شده است (مونیک و هاریماون، ۲۰۲۲):

مدل (۱)

$$ARL_{it} = \beta_0 + \beta_1 SPEC_{it} + \beta_2 BFE_{it} + \beta_3 ACFE_{it} + \beta_4 AUC_{it} + \beta_5 Lev_{it} + \beta_6 ROA_{it} + \beta_7 SIZE_{it} + \varepsilon_{it}$$

مدل (۲)

$$ARL_{it} = \beta_0 + \beta_1 SPEC_{it} + \beta_2 RPT_{it} + \beta_3 SPEC_{it} * RPT_{it} + \beta_4 BFE_{it} + \beta_5 ACFE_{it} + \beta_6 AUC_{it} + \beta_7 LEV_{it} + \beta_8 ROA_{it} + \beta_9 SIZE_{it} + \varepsilon_{it}$$

که در آن‌ها:

ARL_{it} (متغیر وابسته): نشان‌دهنده تاخیر گزارش حسابرسی است که برای اندازه‌گیری آن از لگاریتم طبیعی فاصله زمانی بین پایان سال مالی شرکت و تاریخ گزارش حسابرس مستقل استفاده شده است.

SPEC_{it} (متغیر مستقل): این متغیر بیانگر تخصص حسابرس می‌باشد که برای اندازه‌گیری آن از سهم بازار مؤسسه حسابرسی استفاده شده و به صورت نسبت مجموع دارایی‌های تمام صاحبکاران هر مؤسسه حسابرسی در صنعت خاص به مجموع دارایی‌های تمام صاحبکاران در این صنعت، محاسبه گردیده است. در پایان، مؤسساتی به عنوان متخصص صنعت در نظر گرفته شدند که سهم بازارشان بیش از $1.2 \times$ (شرکت‌های موجود در یک صنعت $\neq 1$) باشد. این متغیر برای مؤسسات متخصص یک و برای سایر مؤسسات حسابرسی صفر، در نظر گرفته شد.

RPT_{it} (متغیر تعدیلگر مدل ۲): بیانگر میزان معاملات با اشخاص وابسته است که به صورت کل معاملات با اشخاص وابسته تقسیم بر مجموع دارایی‌های شرکت محاسبه شده است.

متغیرهای کنترلی:

BFE_{it}: بیانگر استفاده از متخصص مالی و حسابداری در ترکیب اعضای هیئت‌مدیره است و چنانچه شرکت دارای بیش از یک متخصص مالی و حسابداری در بین اعضای هیئت‌مدیره باشد، این متغیر یک و در غیر این صورت صفر در نظر گرفته شد.

ACFE_{it}: بیانگر میزان تخصص اعضای کمیته حسابرسی است که از نسبت اعضای متخصص مالی کمیته حسابرسی به کل اعضا به دست آمده است.

AUC_{it}: نشان‌دهنده طبقه موسسه حسابرسی براساس اعلام سازمان بورس و اوراق بهادار است. زمانی که طبقه موسسه حسابرسی گزارش‌دهنده طبق اعلام سازمان بورس یک یا دو باشد، برای این متغیر عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر در نظر گرفته شده است.

LEV_{it}: اهرم مالی شرکت است که از نسبت جمع بدهی‌های شرکت به جمع دارایی‌های آن محاسبه می‌شود.

ROA_{it}: بازده دارایی‌ها است که به صورت سود خالص به جمع دارایی‌ها محاسبه شده است.

SIZE_{it}: اندازه شرکت است که به صورت لگاریتم طبیعی جمع دارایی‌های شرکت به دست آمده است.

۴- یافته‌های تحقیق

۴-۱- نتایج آمار توصیفی تحقیق

نتایج مربوط به آمار توصیفی و فراوانی متغیرهای مجازی تحقیق به ترتیب در جداول ۱ و ۲ ارائه شده است:

جدول ۱- آمار توصیفی متغیرها

متغیر	میانگین	میانه	بیشترین	کمترین	انحراف معیار
ARL	۴/۳۸۶	۴/۴۰۷	۵/۱۹۳	۳/۳۳۲	۰/۴۹۲
RPT	۰/۲۰۹	۰/۱۰۲	۱/۳۵۰	۰/۰۰۰	۰/۲۸۵
ACFE	۰/۸۳۱	۰/۸۰۰	۱/۰۰۰	۰/۶۰۰	۰/۱۶۷
LEV	۰/۵۲۹	۰/۵۱۶	۱/۳۸۱	۰/۰۱۳	۰/۲۰۸
ROA	۰/۱۷۰	۰/۱۳۶	۰/۸۳۸	۰/۰۰۰۰۱	۰/۱۴۴
SIZE	۱۴/۸۴۳	۱۴/۶۱۹	۲۱/۳۲۸	۱۰/۱۶۷	۱/۶۹۷

منبع: یافته‌های پژوهشگر

جدول ۲- فراوانی متغیرهای مجازی

شرح	تعداد یک‌ها	تعداد صفرها
SPEC	۱،۴۰۳	۱،۶۹۹
BFL	۱،۶۹۶	۱،۴۰۶
AUC	۲،۰۸۴	۱،۰۱۸

منبع: یافته‌های پژوهشگر

همان‌گونه که ملاحظه می‌کنید در بین شرکت‌های مورد بررسی میانگین نسبت معاملات با اشخاص وابسته به جمع دارایی‌ها حدوداً ۲۱ درصد، بیشترین آن ۱۳۵ درصد و کمترین آن صفر می‌باشد. همچنین میانگین نسبت اعضای متخصص به کل اعضای کمیته حسابرسی ۸۳ درصد، بیشترین آن ۱ و کمترین آن ۶۰ درصد است. علاوه بر این، براساس جدول ۲ می‌توان گفت که از کل مشاهدات تحقیق در ۱،۴۰۳ مشاهده (بالغ بر ۴۵ درصد) بیش از یک عضو از اعضای هیئت‌مدیره شرکت‌ها متخصص مالی هستند. همچنین در ۲،۰۸۴ مشاهده (بالغ بر ۶۷ درصد)، موسسات حسابرسی در طبقات ۱ و ۲ قرار گرفته‌اند.

۲-۴- نتایج آزمون فرضیه اول

نتایج آزمون فرضیه اول در جدول ۳ ارائه شده است. مقدار احتمال ضریب آماره F به میزان ۰/۰۰۰ بیانگر معنی‌داری مدل می‌باشد. همچنین ضریب تعیین تعدیل شده مدل نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل و کنترلی قادر به توضیح تغییرات متغیر وابسته مدل به میزان ۶۸/۷ درصد می‌باشند. علاوه بر آن، آماره دوربین واتسون به میزان ۱/۶۳۱ نشان‌دهنده استقلال بین باقی‌مانده‌های حاصل از برازش مدل است.

جدول ۳- نتایج بر آورد فرضیه اول

متغیر	ضریب	خطای استاندارد	آماره t	سطح معناداری
C	۴/۸۷۰	۰/۰۶۳	۷۷/۸۷۶	۰/۰۰۰
SPEC	-۰/۴۷۵	۰/۰۲۴	-۲۰/۱۸۲	۰/۰۰۰
BFL	-۰/۰۳۷	۰/۰۱۱	-۳/۴۹۷	۰/۰۰۰
ACFE	-۰/۰۸۰	۰/۰۳۲	-۲/۴۸۶	۰/۰۱۳
AUC	-۰/۰۳۶	۰/۰۱۶	-۲/۲۹۷	۰/۰۲۲
LEV	۰/۰۶۱	۰/۰۳۱	-۱/۹۴۴	۰/۰۵۲
ROA	-۰/۰۲۱	۰/۰۴۸	-۰/۴۲۳	۰/۶۷۲
SIZE	-۰/۰۰۸	۰/۰۰۴	-۲/۲۸۴	۰/۰۲۲
ضریب تعیین	۰/۷۱۷			
ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۶۸۷			
آماره دوربین واتسون	۱/۶۳۱			
آماره F	۲۴/۶۸۷			
سطح معناداری	۰/۰۰۰			
$SIZE_{it} = 0.008 - 0.036ACFE_{it} - 0.080BFL_{it} - 0.037SPEC_{it} - 0.475C_{it} - 0.008LEV_{it} - 0.061ROA_{it} - 0.008SIZE_{it} + 0.000AUC_{it} - 0.036ACFE_{it} - 0.080BFL_{it} - 0.037SPEC_{it} - 0.475C_{it} - 0.008LEV_{it} - 0.061ROA_{it} - 0.008SIZE_{it}$				

منبع: یافته‌های پژوهشگر

ضریب متغیر تخصص حسابرس، مقدار آماره t و نیز سطح معنی‌داری آن نشان می‌دهد که در سطح خطای ۵ درصد بین تخصص حسابرس و تاخیر در گزارش حسابرسی رابطه منفی معنی‌داری وجود دارد. بنابراین فرضیه اول تحقیق تایید می‌شود و می‌توان گفت در صورت انجام حسابرسی شرکت توسط حسابرس متخصص صنعت، تاخیر در گزارش حسابرسی کاهش می‌یابد. همچنین نتیجه بررسی متغیرهای کنترلی بیانگر این است که بین تخصص مالی هیئت‌مدیره، تخصص مالی کمیته حسابرسی، طبقه موسسه حسابرسی و اندازه شرکت با تاخیر در گزارش حسابرسی مستقل رابطه منفی و معنی‌داری وجود دارد.

۳-۴- نتایج آزمون فرضیه دوم

نتایج آزمون فرضیه دوم در جدول ۴ ارائه شده است. مقدار احتمال ضریب آماره F به میزان ۰/۰۰۰ بیانگر معنی‌داری مدل می‌باشد. همچنین ضریب تعیین تعدیل شده مدل نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل و کنترلی قادر به توضیح تغییرات متغیر وابسته مدل به میزان ۶۹/۸ درصد می‌باشند. علاوه بر آن، آماره دوربین واتسون به میزان ۱/۶۵۰ نشان‌دهنده استقلال بین باقی‌مانده‌های حاصل از برازش مدل است.

جدول ۴- نتایج برآورد فرضیه دوم

متغیر	ضریب	خطای استاندارد	آماره t	سطح معناداری
C	۴/۸۰۱	۰/۰۶۲	۷۶/۸۷۰	۰/۰۰۰
SPEC	-۰/۴۶۸	۰/۰۲۹	-۱۶/۳۰۷	۰/۰۰۰
RPT	۰/۲۵۳	۰/۰۲۹۰	۸/۶۸۲	۰/۰۰۰
SPEC*RPT	-۰/۱۱۷	۰/۰۳۸	-۳/۱۰۵	۰/۰۰۲
BFL	-۰/۰۳۴	۰/۰۱۰	-۳/۲۹۸	۰/۰۰۱
ACFE	-۰/۰۷۷	۰/۰۳۲	-۲/۴۳۰	۰/۰۱۵
AUC	-۰/۰۳۰	۰/۰۱۵	-۱/۹۵۲	۰/۰۵۲
LEV	-۰/۰۵۳	۰/۰۳۱	-۱/۷۴۵	۰/۰۸۱
ROA	-۰/۰۱۹	۰/۰۴۸	-۰/۳۹۶	۰/۶۹۲
SIZE	-۰/۰۰۷	۰/۰۰۳	-۲/۰۶۳	۰/۰۳۹
ضریب تعیین	۰/۷۲۶			
ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۶۹۸			
آماره دوربین واتسون	۱/۶۵۰			
آماره F	۲۵/۷۲۸			
سطح معناداری	۰/۰۰۰			
$ACFE_{it} - 0.077BFL_{it} - 0.34SPEC_{it} * RPT_{it} - 0.11RPT_{it} - 0.253SPEC_{it} + 0.468 - 4/801ARL_{it} =$ $SIZE_{it} + \varepsilon_{it} / 0.77$				

منبع: یافته‌های پژوهشگر

جدول ۵- نتایج آزمون والد برای مقایسه ضرایب متغیرهای SPEC و SPEC*RPT

شرح	تفاوت ضرایب	مقدار آماره F	سطح معناداری
تفاوت ضریب متغیرهای SPEC و SPEC*RPT	۰/۴۵۲	۳۵/۳۵۷	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهشگر

به منظور آزمون فرضیه دوم و بررسی اثر تعدیلی معاملات با اشخاص وابسته بر رابطه بین تخصص حسابرس با تاخیر در گزارش حسابرسی مستقل می‌بایست ضریب متغیر SPEC*RPT (معاملات با اشخاص وابسته*تخصص حسابرس) مورد بررسی قرار گرفته و میزان آن با ضریب متغیر SPEC (تخصص حسابرس) مقایسه گردد. همان‌گونه که در جدول فوق ملاحظه می‌شود، ضریب متغیر SPEC*RPT، مقدار آماره t و نیز سطح معنی‌داری آن نشان می‌دهد که در سطح خطای ۵ درصد بین این متغیر با تاخیر در گزارش حسابرسی

رابطه منفی معنی‌داری وجود دارد. همچنین این ضریب (۰/۱۱۷-) از ضریب متغیر SPEC (۰/۴۶۸-) به میزان ۰/۳۵۱ بزرگ‌تر و به عدد صفر نزدیک‌تر است. مقایسه آماری این ضرایب در این تحقیق با انجام آزمون والد صورت گرفته است که نتیجه آن در جدول ۴ ملاحظه می‌گردد. براساس نتایج آزمون والد با توجه به معنی‌دار بودن آماره F می‌توان گفت که ضریب متغیر SPEC*RPT از ضریب متغیر SPEC به صورت معنی‌داری بزرگ‌تر و به عدد صفر نزدیک‌تر است. بنابراین فرضیه دوم تحقیق تایید می‌شود و می‌توان گفت که معاملات با اشخاص وابسته رابطه منفی بین تخصص حسابرس با گزارش حسابرسی مستقل را تضعیف می‌کند.

۵- نتیجه‌گیری و پیشنهادها

مطابق با نتیجه فرضیه اول این تحقیق می‌توان گفت که تخصص حسابرس در صنعت با تاخیر در گزارش حسابرسی مستقل رابطه منفی معنی‌داری دارد. در تفسیر این نتیجه می‌توان گفت که حسابرسان متخصص با داشتن دانش، تجربه و تبحر لازم در صنعت توانسته‌اند درک بیشتری از وضعیت صنعت، پیچیدگی‌ها و موضوعات خاص پیش‌روی شرکت‌ها در آن صنعت خاص و مسائل حسابداری آن‌ها داشته باشند و این امر باعث می‌شود که بتوانند کار حسابرسی را با سرعت بیشتری به اتمام برسانند و تاخیر در ارائه گزارش حسابرس را کاهش دهند. این امر موجب می‌شود که مربوط بودن گزارش‌ها و صورت‌های مالی شرکت بهبود یابد و به صورت اثربخش‌تر در انجام تصمیم‌گیری‌ها مورد استفاده قرار گیرند. این نتایج با نتایج تحقیقات فارومی و همکاران (۲۰۲۳) و دومونگان و آوینپویا (۲۰۲۲) مطابقت دارد.

براساس نتایج به دست آمده از فرضیه دوم این تحقیق می‌توان گفت که معاملات با اشخاص وابسته رابطه منفی بین تخصص حسابرس در صنعت با تاخیر در گزارش حسابرس مستقل را تضعیف نموده است. به عبارت دیگر، با توجه به این که یکی از ابزارهایی که معمولاً مورد سوء استفاده مدیران شرکت‌ها قرار می‌گیرد و از طریق آن منافعی را از شرکت به نفع خود منتقل می‌کنند، معاملات با اشخاص وابسته است. هنگامی که حسابرسان متخصص صنعت عهده‌دار حسابرسی صورت‌های مالی شرکت‌هایی می‌شوند که دارای معاملات با اشخاص وابسته هستند، از دانش و تجربه خود برای بررسی دقیق‌تر این معاملات استفاده می‌نمایند و لذا زمان بیشتری برای آزمون آن صرف می‌کنند که این امر خود تاخیر در گزارش حسابرسی مستقل را افزایش می‌دهد. این نتایج با نتایج تحقیق مونیک و همکاران (۲۰۲۲) مطابقت دارد.

براساس نتایج فرضیه اول این تحقیق به سهامداران شرکت‌ها توصیه می‌شود که در زمان انتخاب حسابرس مستقل در مجمع عمومی صاحبان سهام نسبت به انتخاب حسابرس متخصص برای شرکت اقدام نمایند؛ چرا که وجود حسابرسان متخصص منجر به کاهش تاخیر در گزارش حسابرسی و نیز بهبود به موقع بودن گزارشگری مالی می‌شود. همچنین مطابق با نتیجه فرضیه دوم تحقیق به نهادهای ناظر بر شرکت‌ها مانند سازمان بورس و اوراق بهادار پیشنهاد می‌شود در مقررات مرتبط با معاملات اشخاص وابسته بازنگری کرده به

نحوی که شفافیت بیشتری در گزارش‌های مالی شرکت در خصوص این معاملات حاصل شود؛ چرا که مطابق با نتایج این تحقیق، وجود این معاملات حتی در زمان حسابرسی صورت‌های مالی توسط حسابرسان متخصص، موجب شده است که مدت زمان بیشتری صرف انجام کار حسابرسی شده و گزارش حسابرسی با تاخیر بیشتری تهیه و ارائه گردد.

در نهایت به محققین آتی پیشنهاد می‌شود که در تحقیقات آتی رابطه عواملی مانند کیفیت کمیته حسابرسی و کیفیت واحد حسابرسی بررسی نمایند. همچنین توصیه می‌شود در تحقیقات آینده اثر عوامل حاکمیت شرکتی مانند تخصص کمیته حسابرسی، کیفیت واحد حسابرسی داخلی را بر رابطه بین تخصص حسابرس در صنعت با تاخیر گزارش حسابرسی بررسی نمایند.

فهرست منابع

- بزرگ اصل، موسی؛ رجب دری، حسین و خرمین، منوچهر، ۱۳۹۷. بررسی عوامل مؤثر بر انتشار به هنگام گزارش حسابرسی. مجله دانش حسابداری، ۹ (۱)، ۱۱۵-۱۴۶.
- بیات، علی و علی احمدی، سعید، ۱۳۹۳. تأخیر حسابرسی و به موقع بودن گزارشگری مالی. پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۶ (۲۲)، ۹۷-۱۲۱.
- حمیدیان، محسن؛ بزرگمهریان، شاهرخ و جنت مکان، حسین، ۱۳۹۷. نقش تخصص حسابرس در صنعت در پیشگیری از اعمال تغییر طبقه بندی فرصت طلبانه اقلام صورت سود و زیان. پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۱۰ (۳۸)، ۹۳-۱۱۳.
- دارابی، رویا و داودخانی، محمود، ۱۳۹۴. تاثیر معاملات با اشخاص وابسته بر ارزش شرکت. پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۷ (۲۸)، ۱۳۱-۱۵۲.
- صالحی، مهدی؛ تورچی، محمود و عبدالله‌نژاد، رضا، ۱۳۹۶. تأثیر معاملات با اشخاص وابسته بر رابطه میان ارتباطات سیاسی و تأخیر در گزارش حسابرسی. پژوهش‌های تجربی حسابداری، ۳۶ (۹)، ۲۴۹-۲۶۸.
- صفری گرایلی، مهدی، ۱۳۹۶. تاخیر غیرعادی گزارش حسابرسی و تجدید ارائه صورت‌های مالی آتی: نقش تعدیلی وابستگی اقتصادی و تخصص صنعت حسابرس. دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۶ (۲۳)، ۱۵۵-۱۶۸.
- نعمتی، نسرین؛ گرجی‌زاده، داوود و خان محمدی، محمدحامد، ۱۴۰۰. عوامل مؤثر بر تأخیر گزارش حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. نشریه علمی رویکردهای پژوهشی نوین مدیریت و حسابداری، ۵ (۱۶)، ۱۳۸-۱۵۷.
- واعظ، سیدعلی؛ بنافی، محمد و ویسی، سجاد، ۱۳۹۵. بررسی تأثیر تخصص حسابرس بر رابطه بین معاملات با اشخاص وابسته و حق الزحمه حسابرسی. بررسی‌های حسابداری، ۳ (۱۲)، ۱۱۱-۱۳۰.

- Alavi Tabari, H. and Aref Menash. Z., 2013. Investigating the Relationship between the Audience Industry Specialty and the delay in the Presentation of the Audit Report in the Companies Accepted in the Tehran Stock Exchange. *Journal of Accounting Knowledge*, 4(14), 4- 26. (in Persian).
- Al-gamrh, R. A. A. B., 2018. Related party transactions and audit fees: The role of the internal audit function. *Journal of Management & Governance*, 22(1), 187–212.
- Ashton, R. H., Willingham, J.J. and Elliott, R. K., 1987. An empirical analysis of audit delay. *Journal of Accounting Research*, 25(2), 275-292.
- Badawy, H. and Aly, A., 2018. The impact of auditor industry specialization, type of auditor and audit opinion on ARL: The Case of Egypt. *International Journal of Accounting Research*, 6(2), 184-192.
- Bamber, E.M., Bamber, L.S. and Schoderbek, M.P., 1993. Audit structure and other determinants of audit report lag: an empirical analysis. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 12 (1), 1-23.
- Bayat, A. and Ali Ahmadi, S., 2013. A delay audit and timeliness of financial reporting. *The Financial Accounting and Auditing Researches*, 6(22), 97-121 (in Persian).
- Behn, B. K., Choi, J-H. and Kang, T., 2008. Audit quality and properties of analysts' earnings forecasts. *The Accounting Review*, 83(2), 327–349.
- Behn, B. K., Searcy, D. L. and Woodroof, J. B., 2006. A within firm analysis of current and expected future audit lag determinants. *Journal of Information Systems*, 20(1), 65-86.
- Bozorgasl, M., Rajjabdorri, H. and Khorramin. M., 2018. Investigating the Factors Affecting Timely Audit Reports. *Journal of Accounting Knowledge*. 9(1), 115-146 (in Persian).
- Chambers, A.E. and Penman, S.H., 1984. Timeliness of reporting and the stock price reaction to earnings announcements. *Journal of Accounting Research*, 22 (1), 21-47.
- Dao, M. and Pham, T., 2014. Audit tenure, auditor specialization and audit report lag. *Managerial Auditing Journal*, 29(6), 490-512.
- Darabi, R. and Davodkhani, M., 2016. The effect of transactions with related parties on the value of the company. *The Financial Accounting and Auditing Researches*, 7(28), 131-152 (in persiana).
- DeFond, M. and Zhang, J., 2014. A review of archival auditing research. *Journal of Accounting and Economics*, 58(2–3), 275–326.
- Dunn, K.A. and Mayhew, B.W., 2004. Audit firm industry specialization and client disclosure quality. *Review of Accounting Studies*. 9 (1), 35-58.
- Fang, J., Lobo, G. J., Zhang, Y. and Zhao, Y., 2018. Auditing related party transactions: Evidence from audit opinions and restatements. *Auditing*, 37(2), 73–106.
- Farumi, L., Wahyudi, T. and Khamisah, N., 2023. Influence of Audit Committee, Auditor Industry Specialization, and Audit Tenure on Audit Report Lag. *Business Management Analysis Journal*, 6(1), 58-77.
- Fisman, R. and Wang, Y., 2010. Trading favors within Chinese business groups. *American Economic Review*, 100(2), 429–433.
- Ge, W., Drury, D. H., Fortin, S., Liu, F. and Tsang, D., 2010. Value relevance of disclosed related party transactions. *Advances in Accounting*, 26(1), 134–141.
- Givoly, D. and Palmon, D., 1982. Timeliness of annual earnings announcements: some empirical evidence. *The Accounting Review*, 57 (3), 486-508.
- Green, W., 2008. Are industry specialists more efficient and effective in performing analytical procedures? A multi-stage analysis. *International Journal of Auditing*, 12 (3), 243-260.

- Habib, A. and Bhuiyan, M. B. U., 2011. Audit firm industry specialization and the audit report lag. *Journal of international accounting, auditing and taxation*, 20(1), 32-44.
- Habib, A. and Mohammadi, A. H., 2018. Political connections and audit report lag: Indonesian evidence. *International Journal of Accounting & Information Management*, 26(1), 59-80.
- Habib, A., Jiang, H. and Zhou, D., 2015. Related-party transactions and audit fees: Evidence from China, 14(1), 1-26.
- Hamidian, M., Bozorgmehrian, SH. and Janat makan, H., 2018. The role of auditor expertise in the industry in preventing opportunistic reclassification of profit and loss statement items, *The Financial Accounting and Auditing Researches*, 10(38), 93-113 (in Persian).
- Huang, L., Endrawes, M. and Hellmann, A., 2015. An experimental examination of the effect of client size and auditors' industry specialization on time pressure in Australia. *Corporate Ownership & Control*, 12(4), 398-408.
- Khani, Z., Rajabdorri, H. and Jangjoo, H., 2019. The Moderator Role of Auditor's Expertise in the Industry on the Relationship between Characteristics of the Audit Committee and Audit Report Lag. *Iranian Journal of Accounting, Auditing and Finance*, 3(4), 1-11(in Persian).
- Khanna, T. and Palepu, K., 2000. Is group affiliation profitable in emerging markets? An analysis of. *The Journal of Finance*, 55(2), 867-891.
- Knechel, W.R. and Payne, J.L., 2001. Additional evidence on audit report lag. *Auditing*, 20 (1), 137-146.
- Krishnan, G. V., 2003. Does Big 6 auditor industry expertise constrain earnings management? *Accounting Horizons*, 17(Supplement), 1-16.
- Krishnan, G. V., 2005. The association between Big 6 auditor industry expertise and the asymmetric timeliness of earnings. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 20(3), 209-228.
- Kwon, S.Y. Lim, C.Y. and Tan, P., 2007. Legal systems and earnings quality: the role of auditor industry specialization. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 26 (2), 25-55.
- Mayhew, B. W. and Wilkins, M. S., 2003. Audit firm industry specialization as a differentiation strategy: Evidence from fees charged to firms going public. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 22, 33-52
- Monique, A. and Harymawan, I., 2022. The Influence of Industrial Specialization Auditor on Audit Report Lag. *Journal of Accounting and Business Education*, 6(2), 10-21.
- Nemati, N., Gorjizade, D. and Khan Mohammadi, M.H., 2022. Factors affecting the delay of the audit report in the companies admitted to the Tehran Stock Exchange. *Journal of New Research Approaches in Management and Accounting*. 5(52), 138-157 (in persian).
- Palmrose, Z. V., 1986. Audit Fees and Auditor Size: Further Evidence. *Journal of Accounting Research*, 24, 97-100.
- Payne, J. L., 2008. The influence of audit firm specialization on analysts' forecast errors. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 27(2), 109-136.
- Rasheed P. C, A. and Hawaldar, I. T., 2021. Related party transactions and audit risk. *Cogent Business & Management*, 8(1), 1888669.
- Romanus, R. N., Maher, J. J. and Fleming, D. M., 2008. Auditor industry specialization, auditor changes, and accounting restatements. *Accounting Horizons*, 22(4), 389-413.
- Romanus, R. N., Maher, J. J. and Fleming, D. M., 2008. Auditor industry specialization, auditor changes, and accounting restatements. *Accounting Horizons*, 22(4), 389-413.
- Rusmin, R. and Evans, J., 2017. Audit quality and audit report lag: Case of Indonesian listed companies. *Asian Review of Accounting*, 25(2), 191-210.

- Ryngaert, M. and Thomas, S., 2012. Not all related party transactions (RPTs) are the same: Ex ante versus Ex post RPTs. *Journal of Accounting Research*, 50(3), 845–882.
- Safari gerayli, M., 2017. Abnormal Audit Report Lags and Future Restatements: Moderating Role of Economic Bonding and auditor industry specialization. *Knowledge of management accounting and auditing*, 6(23), 155-168 (in persian).
- Salehi, M., Toorchi, M., and Abdolahnezhad khalilabad, R., 2020. Related Party Transactions and the Relation between Political Connections and Audit Report Lag. *Empirical Research in Accounting*, 10 (2), 161-268 (in persian).
- Vaez, S.A., Banafi, M. and Vasi, S., 2016. Investigating the Effect of Auditor Expertise on the Relationship between Related Party Transactions and Audit Fees. *Journal of Iranian Accounting Review*, 3 (12), 111-130 (in persian).
- Velury, U., 2003. The association between auditor industry specialization and earnings management. *Research in Accounting Regulation*, 16, 171–184.
- Watts, R. L., and Zimmerman, J. L., 1983. Agency problems, auditing, and the theory of the firm: some evidence. *Journal of Law & Economics*, 26(3), 613–633.
- Whitworth, J. D. and Lambert, T. A., 2014. Office-level characteristics of the big 4 and audit report timeliness. *Auditing*, 33(3), 129–152.

Abstract

The moderating effect of related parties' transactions on the relation between auditor industry specialization with audit report lag

Azam Valizadeh Larijani¹

Received: 31 / December / 2024 Accepted: 20 / February / 2025

Abstract

The timeliness of financial statements is one of the characteristics that significantly affects its relevance and is of great importance to investors and other users. This feature is closely related to the audit report lag. Therefore, the audit report lag can affect the information content of the financial statements.

Several factors affect the audit report lag. In this research, the relation between auditor industry specialization with audit report lag, as well as the moderating effect of related parties, transactions on this relation was investigated.

The statistical population of this research is the companies listed in Tehran Stock Exchange and Iran Farabours during the years 2011 to 2021. The hypotheses of this research have been tested using linear regression.

The results of this research showed that there is a significant negative relationship between the auditor industry specialization and audit report lag. Also, related parties, transactions weaken the negative relation between auditor industry specialization and audit report lag.

Keywords: auditor industry specialization, audit report lag, related parties, transactions.

¹ Department of Accounting, Faculty of Social Sciences and Economics, Alzahra University, Tehran, Iran. (Corresponding Author). a.valizadeh@alzahra.ac.ir